

Terzilik Terimleri Bağlamında Divan-ü Lûgat-it-Türk'te Alet Adları

Sevda Özen Eratalay*

ORCID: 0000-0003-2236-1678

Öz

Geçmişte yaşamış bir toplumun sosyal, kültürel, siyasî, tarihî v.b unsurlarını öğrenebilmek için o topluma ait belgelere ulaşmak gerekir. Elde edilen belgelerin farklı disiplinler tarafından irdelenip bilime kazandırılması ve insanlara ulaştırılması hedeflenmelidir. Türk dilinin tarihi dönemlerine ait metinler de bu bağlamda oldukça değerlidir. Eski Türk toplumlarına ait belgeler bugün pek çok alanın araştırma konusu olmuş ve elde edilen sonuçlar bilim dünyasına sunulmuştur. Buna rağmen araştırılmayı bekleyen pek çok konu hala bulunmaktadır. Tarihi Türkçe metinler içerisinde hemen her alanda araştırılmış olan ve farklı disiplinler bağlamında da araştırılmayı bekleyen belgelerden biri de şüphesiz Divan-ü Lûgat-it-Türk'tür. Kaşgarlı Mahmut tarafından kaleme alınan ve Karahanlı Türkçesi döneminin önemli eserlerinden olan Divan-ü Lûgat-it-Türk, Türk dilinin kapsamlı sözlüklerinden olup üzerine binlerce söz söylenmiş ve söylenmeye devam etmektedir. Sözlük olmasının yanı sıra içinde çokça bilgi barındırmakta ve bu anlamda pek çok disiplinin de ilgisini çekmektedir. Çalışmada Kaşgarlı sözlüğünde yer alan terzilik aletleri ile ilgili sözcükler listelenmiştir. Ayrıca sözcüklerin Çağdaş Türk lehçelerindeki karşılıkları verilerek yapı ve köken bağlamında değerlendirmeler yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Divan-ü Lûgat-it-Türk, Terzilik Terimleri, Alet adları, Söz varlığı

Gönderme Tarihi: 17/08/2019

Kabul Tarihi:25/09/2019

*¹ Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölüm, E-Posta: sevdaeratalay@hotmail.com

Tool Names in Divan-ü Lûgat-it-Türk in the Context of Tailoring Terms

Sevda Özen Eratalay

ORCID: 0000-0003-2236-1678

Abstract

In order to learn the social, cultural, political and historical elements of a society that lived in the past, it is necessary to reach the documents of that society. It should be aimed that the obtained documents should be examined by different disciplines and brought to science and delivered to people. The texts of the historical periods of the Turkish language are also very valuable in this context. The documents of ancient Turkish societies have been the subject of research in many fields and the results have been presented to the scientific world. However, there are still many issues pending investigation. Divan-ü Lûgat-it-Türk is one of the documents that have been researched in almost every field in the historical Turkish texts and waiting to be investigated in the context of different disciplines. Divan-ü Lûgat-it-Türk, one of the most important works of the period of Karahanlı Turkish written by Kaşgarlı Mahmut, is one of the comprehensive dictionaries of the Turkish language and thousands of words have been spoken on it. In addition to being a dictionary, it contains a lot of information and attracts the attention of many disciplines in this sense. In this study, words related to tailoring tools in Kashgarli dictionary are listed. In addition, the equivalents of the words in contemporary Turkish dialects were given and evaluations were made in terms of structure and origin.

Keywords: Divan-ü Lûgat-it-Türk, Tailoring Terms, Tool names, Vocabulary

Received Date: 17/08/2019

Accepted Date: 25/09/2019

Названия инструментов в «Диван Люгат ат-Турк» в контексте по швейному делу.

Резюме

Чтобы изучить социальные, культурные, политические и исторические элементы общества, жившего в прошлом, необходимо иметь на руках письменность принадлежащие этому обществу. Эта письменность должна быть изучена различными дисциплинами для того чтобы предоставить науке и донести до людей. Тексты на турецком языке принадлежавшие к историческому периоду также очень ценны в этом контексте. Документы древних турецких обществ были предметом исследований во многих областях, а результаты были представлены научному миру. Тем не менее, есть еще много вещей которые нужно исследовать. Одним из документов, несомненно, является Диван Люгат ат-Турк (Divanü Lûgat-it-Türk) который был исследован почти во всех областях исторических турецких текстов, а также ожидает изучения контекстов в различных дисциплинах. Написанное Кашгарлы Махмутом в период Караханидов одно из наиболее важных произведений Диван Люгат ат-Турк (Divanü Lûgat-it-Türk) является одним из всеобъемлющих словарей турецкого языка, о котором очень много писали и продолжают писать. Несмотря на то, что это словарь, он также содержит внутри себя большую информации и в этом смысле привлекает внимание многих дисциплин. В этом исследовании перечислены слова, взятые из словаря Кашгарлы относящиеся к инструментам используемые в пошиве. Кроме того, были даны эквиваленты слов в современных турецких диалектах, и были сделаны оценки с точки зрения структуры слова и их происхождения.

Ключевые слова: Диван Люгат ат-Турк (Divanü Lûgat-it-Türk), термины пошива, названия инструментов, словарь.

Получено: 17/08/2019

Принято: 25/09/2019

Giriş

Kaşgarlı'nın sözlüğünden hareketle, sözcüksel bağlamda oldukça çalışma yapılmıştır. Sözlükte bulunan alet/eşya, botanik, organ, yer vb. adları ya da terimleri sadece filolojinin değil aynı zamanda farklı pek çok disiplinin de ilgisini çekmiş ve pek çok çalışma ortaya çıkmıştır. Çalışma, leksikolojik bağlamda daha önce yapılmış olan benzer çalışmalardan faydalanılarak yine bu alana katkı sunma amacını taşır. Bir dilin önemli basamakları arasında bulunan sözlük çalışmaları o dilin tarihini ve kültürünü yansıtan en iyi aynalardır.

Divan-ü Lûgat-it-Türk'te yer alan sözvarlığı çalışmaları son zamanlarda oldukça yaygınlaşmıştır. Bu çalışmalardan bazıları şunlardır. Şenel Gerçek Divanda yer alan terzilik, giyim ve süslenme ile ilgili sözcükler üzerinden genel bir istatistik çalışması yapmıştır.² Maralbek ve Koçak da sözlükte yer alan ölçü birimleri hakkında araştırma yapmış ve bu önemli çalışmayı bilim dünyasına sunmuştur.³ Ölçü birimleri ile ilgili bir başka araştırma da Melek Özyetgin'e aittir ki bu çalışmada da ölçü birimleri üzerine geniş bilgiler verilmektedir.⁴ Yıldırım ve Çifci, Divan-ü Lûgat-it-Türk'te yer alan eşya/alet isimlerini incelemiş olup sözcükleri köken ve yapısal bağlamda ele almışlardır.⁵ Reşat Genç de terzilik ve dokumacılık anlam alanına giren bazı sözcüklere değinmiş ve bu sözcükler hakkında ayrıntılı bilgiler vermiştir.⁶ Burada tek tek sayamayacağımız pek çok araştırma elbette bulunmaktadır. Sözvarlığı bağlamında yapılan tüm bu çalışmaların tamamlanması neticesinde Karahanlı Türkçesine ait pek çok bilgi belki de zamanla; tıp, mimarlık, coğrafya, tarih, sosyoloji v.b hemen her alanın yararlanacağı sistemi oluşturacaktır.

²Şenel Gerçek, "Dîvânü Lûgati't Türk'te Giyim-Kuşam ve Süslenme İle ilgili Sözvarlığı ve Bu Sözvarlığının Tematik İncelenmesi", *Türk- İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, sy. 13, (2012): 175-188.

³ Yermukhamet Maralbek ve Muhammed Koçak, "Kaşgarlı Mahmut'un Divanu Lûgâti't-Türk Adlı Eserinde Yer Alan Ölçü Birimleri", *Türk Kültürü Ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 88, (2018): 187-199.

⁴ Mehmet Ölmez-Aysu Ata, *Mustafa Canpolat Armağanı* içinde, Melek Özyetgin, "Eski Türkçede Ölçü", İstanbul, 2003, 1413-1419.

⁵ Talip Yıldırım ve Musa Çifci, "Dîvânü Lugâti't-Türk'te Yer Alan Alet-Eşya Adları", *Electronic Turkish Studies*, 7(2). (2012): 1229-1249.

⁶ Reşat Genç, "Kaşgarlı Mahmud'a Göre XI. Yüzyılda Türklerde Dokuma ve Yaygı İşleri", *Arış Dergisi*, (3), (1998): 8-17.

Çalışmayla göçebe olarak bilinen Türk topluluklarında sınırlı sayıda olması beklenen terzilik terimlerinin oldukça fazla olduğu gözlemlenmiş ve bu durum da eski Türk toplulukları hakkındaki düşüncelerin farklı bir boyuta taşınması yolunu açmıştır. Çoğu unutulmuş olan bu terimler, belki de Türkiye Türkçesine giren yabancı sözcüklerin yerini alarak dilde Türkçeleştirme çabalarını hızlandıracaktır. Çalışmada Divan-ü Lûgat-it-Türk'te yer alan terzilik terimleri incelenmiştir. Ancak Kaşgarlı Mahmut, sözlüğünde terzilikle ilgili alet adları, eylemler, kumaş/kumaş türleri, giysi adları vb. daha birçok türde sözcüğe yer verdiği için bu bağlamda oluşturulacak bir çalışma oldukça kapsamlı olacağından konunun sadece alet adları ile sınırlanması uygun görülmüştür. Divan-ü Lûgat-it-Türk'te yer alan terzilik aletleri tek tek taranmış olup elde edilen sözcükler anlamları ve geçtiği yerler bakımından ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Sözcüklerin Türkiye Türkçesi ağızlarında, ölçünlü Türkçede, Türkçenin tarihi metinlerinde ve Çağdaş Türk lehçelerinin bazılarında karşılıkları verilerek yer yer sözcüklerin yapı ve kökeni hakkında da bilgiler sunulmuştur.

Terzilik Terimleri

TDK'nın Güncel Türkçe Sözlüğü'nde⁷ giysi biçip diken kimse ve dikişçi olarak tanımlanan "terzi" sözcüğü Farsça derzî'den gelmektedir. Göçebe Türk toplumunda her ne kadar giyim-kuşam ile ilgili sözcükler sınırlı gibi düşünülse de durum bunun tam tersidir. Çünkü tarihsel metinlerde terzilik, giyim-kuşam vb. terimlerin azımsanmayacak kadar fazla sözcüğe sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca terzilik terimleri sadece sözcüklerde değil kurganlardan çıkan canlı şahitlerle de kendini göstermektedir. Öyle ki Çoruhlu, Hunların giyim kuşama ne kadar düşkün olduğunu kurganlardan çıkan materyaller bağlamında uzun uzadıya açıklamaktadır. Bu kurganlardan çıkan giysiler bize Türklerin terzilik bağlamında giyim-kuşama düşkünlüğünü de göstermektedir. Bu mezarlardan Hun erkeklerinin deri ya da keçeden yapılmış elbiseleri, başlıkları, dokuma bez ve yünden iç çamaşırları, kendir liflerinden dokunmuş gömlekler, keçeden yapılmış kaftan, deriden yapılmış pantolon, deri kemer, çizme ya da botlar çıkmıştır. Kurganlarda kadınlarla ilgili ilginç materyaller çıkmıştır. Hayvan kürkü, postu ve sincap postundan yapılmış kaftanlar, samur kürk başlıkları, uzun deri çizmelere rastlanmıştır. Hatta bozkır

⁷ TDK Terzi, <https://sozluk.gov.tr/> (05.09.2019).

yaşamına uygun kıyafetler de bulunan diğer giysiler arasındadır.⁸ Tüm bu kurgan buluntularından hareketle Türklerin tarih boyunca giyim/kuşama ne denli önem verdiği açıkça görülmektedir. Bu derece giyime önem veren bir toplumun kendi tarzilerine sahip olduğu ve terzilik işlerinden iyi anladığı sonucu çıkarılabilir.

Divan-ü Lûgat-it-Türk'te terzi anlamında “yiçi” sözcüğü kullanılmaktadır.⁹ Yapılan bazı araştırmalarda eski Türklerin giyime kuşama ne denli düşkün olduğu görülmektedir. Kafesoğlu, Bozkır Türk toplumunun sadece demircilik ya da madencilik mesleğine sahip olmadıklarını dile getirir. Türklerin kullandığı kusursuz silahlar -kılıç, kalkan, mızrak...- göz önüne alındığında bunların Türkler tarafından imal edilebileceğinden söz eder. Hatta kılıçlardaki altın levha kaplamalı süslemelerin, kıymetli taşlarla bezenen silahların ve kemer tokalarından, zırh, tolgalara kadar altın/gümüşle bezenmesinin süslemelerin altın levhalarla kaplanıp kıymetli taşlarla hayvan figürlü kılıçların ustaların elinden geçebileceği ve bunların da yine Türkler tarafından yapıldığı üzerinde durur. Bunun yanı sıra kazılarda çıkan, tabak, heykel, maşrapa gibi materyallerin bulunması ve mezarlardan çıkan eserlerin değerlendirilmesi neticesinde Bozkır Türk toplumunda oldukça esnaf ve zanaatkârın olduğunu belirtir. Halıcı, kilimci, çizmecici, çorapçı, dokumacı, terzi vb. pek çok meslek erbabının Türk kültüründe bulunduğu ve hatta Asya Hunları tarafından bilinen bir çeşit kırmızı rujun Çin'de bile moda olduğu bilgisini verir. Kafesoğlu daha sonra Asya Hunları kadınlarının gergef işlediğine dair bilginin Priskos'ta yer aldığından söz eder.¹⁰

Alet Adları

1.1.2. Temen: DLT'de” temen yingne” ve “timne” sözcükleri çuvaldız¹¹ anlamına gelmektedir. Sözcük bugün “temene” olarak Kırgız Türkçesinde, “temen” biçimiyle Türkmen Türkçesinde ve “teben” olarak da Kazak Türkçesinde yaşamaktadır.

1.1.3. Tümen: DLT'de aynı zamanda “temen yingne” ve “temen yigne” biçimlerinde büyük iğne, çuvaldız olarak tanımlanmaktadır.¹² Sözcük “juvaldız” ve

⁸ Yaşar Çoruhlu, “Hun Sanatı”, *Türkler Ansiklopedisi*, c.4, Ankara: Yeni Türkiye Yay., 2002, 30.

⁹ Kaşgarlı Mahmud, *Divan-ı Lügati't-Türk Dizini*, çev. Besim Atalay, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1986, 788.

¹⁰ İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, İstanbul: Ötüken Yayınları, 1998, 322.

¹¹ Kaşgarlı, *Divan-ı Lügati't-Türk Dizini*, 597.

¹² Kaşgarlı, *Divan-ı Lügati't-Türk-I*, 402.

“teben” biçimiyle Kazak Türkçesinde, “cöbaldız”/“temene” olarak Kırgız Türkçesinde, “temen” olarak Türkmen Türkçesinde ve “çuvalduz” ve “tömünä” biçiminde de Uygur Türkçesinde yaşamaktadır.¹³

1.1.4. Bıçgu: Bıçkı, bıçak anlamına gelen¹⁴ sözcük Eski Uygur metinlerinde de karşımıza çıkmaktadır.¹⁵ Göktürk metinlerinde bıç- eylemi kesmek anlamına gelmektedir. “Bıçgu” sözcüğü Türkçenin hemen her döneminde aynı anlam ve yapıda karşımıza çıkan ve değişmeyen sözcükler arasındadır. Bugün ölçünlü Türkçede “bıçkı” olarak karşımıza çıkan sözcüğün Türk lehçelerinde “pıçkı” (Tatar), “bıçğı” (Türkmen), “bıskı” (Başkurt), “bıçgi” (Azerbaycan) biçimli kullanımlarıyla karşılaşmaktayız.¹⁶

1.1.5. Bıçguç: Divan-ü Lûgat-it-Türk'te makas, sındı anlamında verilen sözcük¹⁷ Türk lehçelerinde daha çok “gayçı”, “kaysı”, “kayşı”....biçimlerinde görülmektedir.¹⁸ Eski Türkçede eylemden ad türeten eklerden olan -gUçI eki¹⁹ burada da kesen, biçen anlamında alet ismi yapar.

1.1.6. Sındu: Karahanlı Türkçesi döneminde sözcüğün “makas” anlamına geldiği görülmektedir. Eski Türkçede karşımıza çıkan sı- eylemi kırmak, bozmak, yenmek ve galebe etmek anlamına gelmektedir. Divan-ü Lûgat-it-Türk'te de makas²⁰ olarak kullanılan sözcük sı- kırmak, kesmek eyleminden, türeyen alet adlarındandır.

1.1.7. Kezlik: DLT'te “küçük kadın bıçağı” olarak tanımlanan sözcük²¹ o dönem özellikle kadınların üst elbiselerine taktıkları bıçak olarak bilinmektedir. Türkiye Türkçesi ağızlarında kezlik sözcüğü “bıçak”, “çakı” anlamında kullanılmaktadır.²² Kezlik/gezlik sözcüğünün kökeni, anlamı ve kullanım biçimleri bağlamında Hasan Eren oldukça geniş bilgi vermektedir.²³

1.1.8. Kıftu: Sözcük DLT'de “makas”, “kırtı”²⁴ anlamına gelmektedir. Sözcüğün Türkiye Türkçesi ağızlarında ve Türk lehçelerinde ufak biçim değişiklikleri

¹³ Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1991, 140.

¹⁴ Kaşgarlı Mahnud, *Divan-ı Lügati't-Türk-I*, 13, II, 69.

¹⁵ Şinasi Tekin, *Uygurca Metinler II, Maytrisimit*, Ankara: Sevinç Matbaası, 1976, 364.

¹⁶ Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü, 66-67.

¹⁷ Kaşgarlı, *Divan-ı Lügati't-Türk*, 452.

¹⁸ Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü, 554-555.

¹⁹ Talat Tekin, *Orhun Türkçesi Grameri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2016, 87-88.

²⁰ Kaşgarlı, *Divan-ı Lügati't-Türk-I*, 418.

²¹ Kaşgarlı, *Divan-ı Lügati't-Türk-I*, 478.

²² Derleme Sözlüğü, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009, 2781.

²³ Hasan Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Ankara: Bizim Büro Basım Evi, 1999, 155.

²⁴ Kaşgarlı, *Divan-ı Lügati't-Türk-I*, 416.

ile aynı anlamda kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca sözcük Tokat ve Yalova çevresinde kıptı biçimiyle makas ve makas ucu anlamlarında kullanılmaktadır.²⁵ Kuman Lehçesinde “kıptı” sözcüğünün makas anlamına geldiği belirtilmektedir.²⁶ Ayrıca Memlük-Kıpçak Türkçesi eserlerinden olan İrşâdü'l-Mülûk Ve's-Selâtin'de de sözcüğün “kıptu” olarak aynı anlamı taşıdığı görülmektedir.²⁷ Ayrıca XIII. ve XIV. yüzyılda yazılmış olduğu tahmin edilen İbnü- Mühennâ Lûgatı adlı eserde de sözcük “kıftı” biçiminde verilir.

1.1.9. Yigne²⁸: Eski Türkçeden günümüze varlığını sürdüren sözcüklerden biri de iğne sözcüğüdür ki Uygur Türkçesi metinlerinde “yignä” biçimiyle sıkça kullanılır.²⁹ Kelime Türkiye Türkçesi ağızlarında “inne”³⁰ olarak karşımıza çıkan sözcük Türk lehçelerinde de farklı biçimlerde kendini gösterir. “İynä” (Azerbaycan), “inä” (Başkurt, Tatar), “iyne” (Kazak, Kırgız), “ignä” (Özbek), “iñne” (Türkmen) ve “jiñnä”/ “ignä” (Uygur) Türkçelerinde sözcüğün farklı biçimlere büründüğü görülmektedir.³¹

1.1.10. Tügme: “Düğme” anlamını ifade eden sözcük³² hem çağdaş hem de tarihi Türk lehçelerinde tespit edilmiştir. Kelimenin etimolojisini “tüg-” “bağlamak, düğümlenmek” fiiline dayandırılabilir. DLT’ de geçen bu fiil³³ “- ma” eki ile isim yapma eki ile birleşerek sözcüğü oluşturmuştur. Çağatayca’ da “tügme” şeklinde geçen (Seng. 183r 12) sözcüğün Eski Kıpçakçada da “dügme” olarak kullanıldığı bilinmektedir. Türkçenin farklı dönemlerine ait metinlerinde “tügme” sözcüğü ile karşılaşmak mümkündür.³⁴ Sözcüğün Türk lehçelerinde de “düymä” (Azerbaycan), “töymä/hizäp” (Başkurt), “tüyme” (Kazak), “topçu/tüymö” (Kırgız), “tügmä” (Özbek), “töymä/sädäf” (Tatar), “ilik/sadap” (Türkmen), “tügmä” (Uygur) gibi farklı biçimlerde kullanıldığı bilinmektedir.

²⁵ Derleme Sözlüğü, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009, 2815.

²⁶ Kaare, Grönbech, *Kuman Lehçesi Sözlüğü*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1992, 103.

²⁷ Recep, Toparlı, *İrşâdü'l-Mülûk Ve's-Selâtin*, Ankara: TDK Yayınları, 1992, 552.

²⁸ Kaşgarlı, *Divan-ı Lügati't-Türk Dizini*, 789.

²⁹ Ahmet, Caferoğlu, *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1968, 296.

³⁰ Derleme Sözlüğü, 2009, 2544.

³¹ Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü, 370-371.

³² Kaşgarlı, *Divan-ı Lügati't-Türk-I*, 433.

³³ Kaşgarlı, *Divan-ı Lügati't-Türk Dizini*, 667.

³⁴ Burhan, Paçacıoğlu, *VIII.-XVI. Yüzyıllar Arasında Türkçenin Sözcük Dağarcığı*, İstanbul: Kesit Yayınları, 2016, 671.

1.1.11. Çeşşey: DLT’de Çiğilce olduğu vurgusu yapılan sözcük; koyun kırılan makas ve kırkı³⁵ olarak tanımlanmaktadır. Bugün el sanatları bağlamında bir çuval türü olarak tanımlanan “çeşşey”³⁶ DLT’teki sözcükle aynı bağlamda değerlendirilebilir.

1.1.12. Yüksek ~ Yüksük: “Terzi yüzüğü³⁷” anlamına gelen yüksük bugün ölçünlü dilde de aynı anlam ve biçimde kendini korumuştur. Hasan Eren sözcükle ilgili geniş bilgiler sunar. Sözcüğün hem Türk lehçelerindeki biçimlerine, hem Türkçenin bazı dönemlerdeki kullanımlarına hem de farklı bir sözcükle -yüligü- karşılaştırmasına yer vermektedir.³⁸ “Yüksük”, Türk lehçelerinden sadece Azerbaycan Türkçesinde “üskük” biçimiyle aynı biçimdedir; ancak diğer lehçeler sözcüğü (Başkurt, Kazak, Kırgız, Özbek, Tatar, Uygur) genellikle uymak/oymak biçimiyle kullanmayı tercih etmişlerdir.

1.1.13. Arkag/Argaç: Dokumanın yanlamasına atılan ipleri olarak DLT’te tanımlanan bu sözcük³⁹ Eski Türkçe metinlerde de karşımıza çıkmaktadır. Gabain Eski Türkçenin Grameri adlı eserinde sözcüğün “mekik ipliği”, “atki” anlamına geldiğini belirtir.⁴⁰ Caferoğlu Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü’nde sözcüğün aynı anlam ve biçimini sunar.⁴¹ Köken bağlamında pek çok araştırmacı bakımından Türkçe olarak değerlendirilen “arkag”/ “argaç”; bez, halı, kilim gibi şeyler dokunurken enlemesine atılan ip veya iplik olarak tanımlanmaktadır. Türkmencede erişin yani tezgâhın içinden iki tarafına geçirilen iplik olarak karşımıza çıkan sözcük Türk lehçelerinde de farklı biçimlerle kendini gösterir.

Doerfer sözcükle ilgili oldukça bilgi verir. Sözlüğünde; sözcüğün anlamını, biçimsel farklılıklarını, Türkçenin dönemleri içerisindeki kullanımlarını ve Türkçeden farklı dillere geçişini özetleyen bilgiler yer alır.⁴²

Eren, “argaç” olarak verdiği sözcüğü; dokuma tezgâhında çözüğü üzerine enine atılan iplik olarak tanımlar. Ayrıca aynı anlam bağlamında sözcüğün Türkmencede

³⁵ Kaşgarlı, *Divan-ı Lügati’t-Türk Dizini*, 139.

³⁶Emel, Çenet, “Osmaniye İli Toprakkale ve Düziçi Yöresinde Kırkitli Dokuma Geleneği”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2009, 38.

³⁷ Kaşgarlı, *Divan-ı Lügati’t-Türk-III*, 46.

³⁸Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, 461-462.

³⁹ Kaşgarlı, *Divan-ı Lügati’t-Türk-I*, 118.

⁴⁰ Annemarie Von Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1988, 261.

⁴¹Caferoğlu, *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, 20.

⁴² Gerhard, Doerfer, *Türkische und mongolische Elemente im Neupersischen: unter besonderer Berücksichtigung älterer neupersischer Geschichtsquellen, vor allem der Mongolen-und Timuridenzeit*. F. Steiner,1963, 42-43.

“argaç”, Kırgızcada argaca “arkak” ve Kazakçada “arkau” biçimlerinde kullanıldığını belirtir. Ayrıca Eren, Farsçada karşımıza çıkan “argâc/argâç” sözcüklerinin Türkçeden Farsçaya geçtiğini vurgular. Daha sonra sözcüğün kökeni ile ilgili Clauson ve Ligeti’nin de görüşlerine kısaca değinmektedir.⁴³

1.1.14. Arış: DLT’de eriş, dokumanın tezgâhına sarılmış olan ve uzunluğuna dikine bulunan telleri olarak tanımlanan sözcük⁴⁴ bugün Türkiye Türkçesi ağızlarında da aynı anlam bağlamında kullanıma devam etmektedir. Türkiye Türkçesi ağızlarında pek çok farklı anlamda karşımıza çıkan “arış” sözcüğü Balıkesir ve Kütahya çevrelerinde, eski dokumacıların kullandığı bir ölçü olarak hem anlamsal hem de biçimsel bağlamda yaşamaktadır.

Terimsel olarak çözgü ipi adıyla anılan sözcük yörelere göre; “arış”, “eriş” ve ya “direzi”⁴⁵ olarak farklı biçimlerde günümüze dek yaşayan sözcüklerdendir. Reşat Genç, Kaşgarlı’nın tezgâh sözcüğüne karşılık olarak herhangi bir terim/tanım kullanmadığını onun yerine tezgâha sarılmış ve uzunlamasına tezgâha atılmış iplere arış/eriş dediğini söyler. Aynı zamanda bu tezgâha enlemesine atılan iplere de “arkağ” (argaç) olarak belirttiğini dile getirir. Ayrıca Genç bir dipnotla Kilisli Rifat ve Atalay’ın sözcüğün yazılışı ile ilgili görüşlerini de sunar. Bu bağlamda; (arış) ve “Arış/Arkag”ın harekeleniş noktasında Kaşgarlı’nın “eriş” olarak okunması muhtemel sözcüğü “arış” şeklinde okuduğunu; ancak sözcüğün bugün daha çok “eriş” biçiminde karşımıza çıktığını belirtir. Kilisli ve Atalay’ın görüşlerine devam eden Genç, sözcüklerle ilgili Batı Anadolu’da bugün tezgâha uzunlamasına sarılan iplere “eriş” enlemesine sarılanlara da “argaç” denildiğini hatırlatır.⁴⁶ Sözcüğün kökeninin bilinmediği üzerinde duran Hasan Eren⁴⁷’in tersine Clauson sözcükle ilgili oldukça açıklama yapmaktadır. Sözcüğün ilk bakışta bir dokuma kumaşı çözmek anlamında sözcük gibi kullanılmış görünse de kaybolan bir fiil olabilir fikrinden hareketle sözcüğün, kısaca Türkçenin dönemleri içerisindeki biçimlerine ve anlamlarına değinir.⁴⁸

⁴³Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, 16.

⁴⁴ Kaşgarlı, *Divan-ı Lüğati’t-Türk-I*, 61.

⁴⁵ M.E.B., *El Sanatları Teknolojisi, Kirkitli Sanatlarda Çözgü*, Ankara: M.E.B. Yayınları, 2012, 2.

⁴⁶ Genç, “Kaşgarlı Mahmud’a Göre XI. Yüzyılda Türklerde Dokuma ve Yaygı İşleri” 10.

⁴⁷Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, 17.

⁴⁸ Sir Gerard, Clauson, *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, London: Oxford At The Clarendon Press, 1972, 239.

Sözcükle ilgili genel anlamda söylenmesi gerekenlere ek olarak “eriş” sözcüğünün Türkiye Türkçesi ağızlarındaki kullanımlarına değinecek olursak: sözcük terzilik terimi olarak pek çok yörede yaşamına devam etmektedir. Afyon, Burdur, Denizli, Bursa, Eskişehir, Adana, Isparta, Konya, Niğde vd.⁴⁹ daha pek çok farklı bölge/yöre ve çevrelerinde dokuma tezgâhlarına uzunluğuna atılan ip, boy ipliği anlamında kullanılmaktadır. Ayrıca sözcük; Burdur ve Denizli çevrelerinde de yünden yapılan kuşak anlamına gelmektedir. Kırzioğlu, sözcükle ilgili Kaşgarlı Mahmut sözlüğünde geçen arı/eriş ve “arkag/argaç” sözcükleri ile ilgili çözümlü ve atkı anlamlarında olduğunu belirtir.⁵⁰

1.1.15. Teşrüm: Eğrilmiş ip yumağı olarak Kaşgarlı’da geçen sözcük⁵¹ Türkiye Türkçesi ağızlarında karşılaştığımız sözcüklerden değildir. Ancak sözcüğün yapısı değerlendirilmeye alındığında Hasan Eren’in etimoloji sözlüğünde yer alan “teşi” ve “teşik” sözcüklerinden hareketle kökünün “teş” kökünden gelmiş olabileceği ihtimali akla yatkın görünmektedir. “Teş” köküne eklenen isimden fiil yapma eki +ü- ve fiilden fiil yapma eki -r- ve en sonunda da fiilden isim yapma ekin -m+ ile sözcük yapısal bağlamda değerlendirilebilir.

1.1.16. Yeteñ: Yine Türkiye Türkçesi ağızlarında rastlamadığımız sözcüklerden olan “yeteñ” sözcüğü Kaşgarlı’nın Sözlüğü’nde yün atılıp kabartılan atımcı yayı, hallaç yayı⁵² olarak karşımıza çıkan alet adlarından. Ancak sözcük belki de tarihsel Türkçede değerlendirilmeye alındığında karşımıza çıkabilecek sözcüklerden biri olacaktır.

1.1.17. Karı: Divânü Lügâti’t-Türk’te karış, ölçü, bez ölçülen arşın⁵³ olarak tanımlanan sözcük pek çok Eski Türkçe eserde karşımıza çıkan sözcüklerdendir. Harezmi Türkçesi’nin önemli eserleri arasında yer alan Kısasü’l-Enbiya’da karış anlamında yine ölçü birimi olarak verilmektedir.⁵⁴

⁴⁹ “eriş” sözcüğünün kullanıldığı yöreler Türk Dil Kurumunun sözlükler başlığı altındaki Derleme Sözlüğü’nden faydalanılarak aktarılmıştır. <https://sozluk.gov.tr/> (12.08.2019).

⁵⁰ Neriman Görgünay Kırzioğlu, *Türk Halk Kültüründe Doğu-Anadolu Dokumaları Ve Giysileri*, Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı, 1994, 4-6.

⁵¹ Kaşgarlı, *Divan-ı Lügati’t-Türk-I*, 485.

⁵² Kaşgarlı, *Divan-ı Lügati’t-Türk Dizini*, 776.

⁵³ Kaşgarlı, *Divan-ı Lügati’t-Türk-I*, 117.

⁵⁴ Aysu, Ata, *Kısasü’l-Enbiyâ*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1997, 298.

Özyetgin, sözcüğü Eski Türkçede mesafe ya da uzunluk ölçü birimleri arasında verir.⁵⁵ Atmaca, S. Raschmann'ın 1995 yılında yayımlanan "Baumwolle im Türkischen Zentralasien" adlı makalesinde, Eski Uygur sivil belgelerinde kumaş için kullanılan ölçü birimleri arasında "karı" terimine yer verdiğinden söz eder.⁵⁶ Yine Clauson sözcükle ilgili oldukça ayrıntılı bilgiler sunar. Öyle ki Clauson'a göre kar- kökünden gelebileceği varsayılan sözcük aslında karış olarak bildiğimiz başparmak ve küçük parmak arasındaki mesafe olarak tanımlanmaktadır.⁵⁷ Kıpçak Türkçesinde de dirsek kemiği, kol ve arşın anlamlarında kullanılmıştır.⁵⁸ Bugün ölçünlü Türkçede ve Türkiye Türkçesi ağızlarında kullanılan karış sözcüğü Kaşgarlı'nın Sözlüğü'nde yer alan anlam ile aynı olup kullanımına halen devam eden sözcükler arasında bulunmaktadır.

1.1.18. Çıg: Kaşgarlı sözcüğü; bir Türk arşını, Arap arşınının üçte ikisi kadar olup göçebelerin bu ölçü ile bez ölçtüğünü tanımlar.⁵⁹ Melek Özyetgin bu ölçü birimini ağırlık ölçü birimleri arasında sayar ve sözcüğün kökenini Çince olarak belirtir.⁶⁰ Caferoğlu sözcüğün Çince "ayak" ve "litre" anlamlarına geldiğini belirtirken Kaşgarlı'nın Türk arşını olarak tanımladığı sözlükteki maddeye de yer vermesi dikkate çekmektedir.⁶¹

1.1.19. Çıgrı: DLT'de ip çıkırığı ve her türlü makara anlamında gelen bu sözcük⁶² Uygur Türkçesinin önemli hikâyeleri arasında yer alan Kalyanamkara Papamkara (İyi ve Kötü Prens) öyküsünde çıkırık ve dokuma çıkırığı anlamında bulunmaktadır.⁶³ Ölçünlü Türkçede de çıkırık olarak çokça karşımıza çıkan sözcük Eski Türkçeden günümüze ulaşmış ender sözcükler arasında yer almaktadır.

1.1.20. Tükek: Halka, yük yükletilirken yükü sıkıştırmaya yarayan ip ve ipe takılan halka.⁶⁴ Bir yükü bağlama yarayan halka olarak ifade edilen bu sözcük Türkiye Türkçesi ağızlarında ve tarihsel metinlerde karşılaşmadığımız ya da farkına

⁵⁵ Özyetgin, "Eski Türkçede Ölçü", 1413.

⁵⁶ Emine, Atmaca, "Kazak Türkçesinde Ölçü ve Ölçü Adları", *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, sy. 27 (2009): 23.

⁵⁷ Clauson, *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, 644-645.

⁵⁸ Recep Toparlı vdğr., *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2007, 124.

⁵⁹ Kaşgarlı, *Divan-ı Lügati't-Türk Dizini*, 145.

⁶⁰ Özyetgin, "Eski Türkçede Ölçü", 2003, 1414.

⁶¹ Caferoğlu, *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, 61.

⁶² Kaşgarlı, *Divan-ı Lügati't-Türk Dizini*, 146.

⁶³ Richard J. Hamilton, *İyi ve Kötü Prens Öyküsü*, çev. Vedat Köken, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2001, 176.

⁶⁴ Kaşgarlı, *Divan-ı Lügati't-Türk Dizini*, 668.

varamadığımız sözcüklerdendir. Eski Türkçede düğümlemek anlamına gelen tüg-eylemi ufak ses değişiklikleri bağlamında Türkiye Türkçesinde sıkça kullanılan düğümlemek/düğüm terimlerini oluşturmuştur. Aynı şekilde Karahanlı Türkçesi döneminde karşımıza çıkan “tükek” sözcüğü yüksek ihtimal “tüg>tük” değişimi ile karşımıza çıkmaktadır.

1.1.21. Tuş: Sözcük Kaşgarlı'nın Divanında kemer kayışları ucuna takılan altın ya da gümüş toka olarak geçer.⁶⁵ Esin, sözcüğün İslamiyet öncesi Türklerde de kullanılmış olduğuna değinir. Türklerde kılıç üzerine ant içme geleneği özellikle İslamiyet öncesi oldukça yaygın şölenlerden biridir. Bu bağlamda kılıcın asılı bulunduğu hur adı verilen rütbe kemeri önemli rol oynamaktadır. Öyle ki hur; kemer anlamına geldiği gibi rütbeyi de temsil eden bir simgeydi. Bu rütbe kemeri üzerindeki madeni levhalar toku ya da toka olarak bilinirken altın ve gümüş levhalara da “tuş” denilmekteydi.⁶⁶

1.1.22. Toku: Kaşgarlı'da toka ve kemer tokası olarak tanımlanan sözcük⁶⁷ “tuş” sözcüğü ile ilgili söylenen/söylenmiş pek çok şeyle aynı özellikler bağlamında düşünülebilir. Çünkü bu sözcük de aslında İslamiyet öncesi Türklerinde aynı anlam ve biçimle kullanılmış olan özel sözcüklerdendir. Eski Türkçe metinlerde de toka, kuşak süsü ve merasim anlamlarına gelen sözcük bugün ölçünlü Türkçede küçük bir ses değişikliği dışında kendini aynen korumuş ve uzun yıllar kullanılagelmiş sözcüklerdendir.

1.1.23. İğ: “İğ” anlamına gelen sözcük⁶⁸ bugün hem Türkiye Türkçesi ağızlarında hem de ölçünlü Türkçede kullanılan sözcüktür. Tietze sözcüğü iplik eğirme aleti olarak açıklamakta ve Türkçenin bazı dönemlerine ait metinlerden verdiği örnekler sunmaktadır.⁶⁹ Clauson ise sözcüğün aslının “ik” olduğundan söz eder ve zamanla Türkçenin dönemleri içerisinde nasıl kullanıldığı üzerinde durur. Sözcüğü iplik ve iplik döndürme, çevirme ya da mil çevirme gibi tanımlarla vermeye çalışmaktadır. Hatta sözcüğün Kırgız Türkçesinde “iyik”, Özbek Türkçesinde “ik”, Azerî Türkçesinde “iy”

⁶⁵ Kaşgarlı, *Divan-ı Lügati't-Türk Dizini*, 659.

⁶⁶ Emel, Esin, *Türk Kozmolojisine Giriş*, İstanbul: Kabcacı Yayınevi, 2001, 136.

⁶⁷ Kaşgarlı, *Divan-ı Lügati't-Türk Dizini*, 635.

⁶⁸ Kaşgarlı, *Divan-ı Lügati't-Türk-I*, 48, 85.

⁶⁹ Andreas Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, Wien: Werlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2009, 371.

Osmanlı Türkçesinde “ig” ve “iy” ve Türkmen Türkçesinde “ik” ve Kıpçak Türkçesinde “yik” biçimlerinde kullanıldığını ve sözcüğün zamanla “yig” biçimine dönüştüğünü vurgular.⁷⁰

---

⁷⁰ Clauson, *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, 99.

Sonuç

Divan-ü Lûgat-it-Türk, üzerinde oldukça çalışma yapılmış önemli eserlerden biridir. Türk dilinin en verimli eserlerinin oluşturulduğu dönemlerden olan Karahanlı Türkçesi, İslamiyet'in de kabul edilmesiyle yavaş yavaş Arapça ve daha sonra Farsça sözcüklerle/terkiplerle mücadele edilecek diğer dönemlerin de başlangıç noktası olması bakımından Türk dilinin incelemeye değer dönemleri arasında sayılabilir. Bu sebeptendir ki Karahanlı Türkçesi dönemi ve eserleri Türkçe sözcükleri inceleme bağlamında Türk dilinin diğer dönemlerine -ve hatta Türkiye Türkçesinde yer alan yabancı sözcüklere karşı- kaynaklık edebilmesi bakımından oldukça önem taşır. Terzilik terimleri bağlamında çok fazla sözcüğe rastladığımız Kaşgarlı'nın bu divanında henüz üzerinde çalışma yapılmadık çokça terim bulunmaktadır. Çalışmayla Divanda yer alan terzilik terimlerinden sadece alet adları değerlendirilmiş ve bu bağlamda anlamsal, etimolojik ya da yapısal incelemelerle sözcükler tek tek ele alınmıştır. Terzilik terimleri bağlamında değerlendirilen sözcüklerden pek çoğunun hala aynı anlam ve biçimde yaşıyor olması oldukça önem taşımaktadır. Terzilik terimleri denildiğinde oldukça az sözcükle karşılaşacağımızı umduğumuz bu çalışmada terimlerin sadece üçte birini görmekteyiz. Daha sonraki çalışmalarda yine terzilik terimleri bağlamında Divanda yer alan kumaş türleri/kumaş hammaddesi ve terzilikle ilgili eylemler gibi alt başlıklar yapılarak yeni çalışmalar yapılabilir. Çünkü henüz gün ışığına çıkmamış bu sözcüklerin sözvarlığı açısından oldukça önemli olduğu ve bu bağlamda Türkiye Türkçesine ve ağızlarına önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

ATA, A., *Kıyasü'l-Enbiyâ*, Ankara: TDK Yayınları, 1997.

ATMACA, E., “Kazak Türkçesinde Ölçü ve Ölçü Adları”, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, sy. 27. (2009): 21-48.

BATTAL, A., *İbnü-Mühennâ Lûgati*, İstanbul: Devlet Matbaası, 1934.

CAFEROĞLU, A., *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1968.

CLAUSON, S. G., *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, London: Oxford At The Clarendon Press, 1972.

ÇENET, E., “Osmaniye İli Toprakkale ve Düziçi Yöresinde Kirkitli Dokuma Geleneği”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2009.

ÇORUHLU, Y., “Hun Sanatı”, *Türkler Ansiklopedisi*, 4:54-76, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.

Derleme Sözlüğü, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009.

EREN, H., *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Ankara: Bizim Büro Basım Evi, 1999.

ESİN, E., *Türk Kozmolojisine Giriş*, İstanbul: Kabalıcı Yayınevi, 2001.

GABAİN, A. V., *Eski Türkçenin Grameri*, Ankara: TDK Yayınları, 1988.

GENÇ, R., “Kaşgarlı Mahmud'a Göre XI. Yüzyılda Türklerde Dokuma ve Yayı İşleri”, *Ariş Dergisi*, (3), (1998): 8-17.

GERÇEK, Ş., “Dîvânü Lûgati't Türk'te Giyim-Kuşam ve Süslenme İle ilgili Sözcük ve Bu Sözcüğün Tematik İncelenmesi”, *Türk- İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, Sayı:13, (2012): 175-188.

GRÖNBECH, K., *Kuman Lehçesi Sözlüğü*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1992.

Güncel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/> (05.09.2019).

HAMILTON, R. J., *İyi ve Kötü Prens Öyküsü*, çev. Vedat Köken, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2001.

KAFESOĞLU, İ., *Türk Milli Kültürü*, İstanbul: Ötüken Yayınları, 1998.

Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü I, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991.

- KAŞGARLI, M., *Divan-ü Lûgat-it-Türk Dizini Endeks*, çev. Besim Atalay, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1976.
- KIRZIOĞLU, N. G., “Türk Halk Kültüründe Doğu-Anadolu Dokumaları Ve Giysileri”, *Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı*, 1994.
- MARALBEK, Y., ve KOÇAK, M., “Kaşgarlı Mahmut’un Divanu Lügâti’t-Türk Adlı Eserinde Yer Alan Ölçü Birimleri”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, (88), (2018):187-199.
- M.E.B., *El Sanatları Teknolojisi, Kirkitli Dokumalarda Çözgü*, Ankara: M.E.B. Yayınları, 2012.
- ÖZYETGİN, M. “Eski Türkçede Ölçü”, *Mustafa Canpolat Armağanı*, (2003):139-149.
- PAÇACIOĞLU, B., *VIII.-XVI. Yüzyıllar Arasında Türkçenin Sözcük Dağarcığı*, İstanbul: Kesit Yayınları, 2016.
- TEKİN, Ş., *Uygurca Metinler II, Maytrisimit*, Ankara: Sevinç Matbaası, 1976.
- TEKİN, T., *Orhun Türkçesi Grameri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2016.
- TİETZE, A., *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı*, Wien: Werlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2009.
- TOPARLI, R., *İrşâdü'l-Mülûk Ve's-Selâtin*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1992.
- TOPARLI, R., VURAL, H. ve KARAATLI, R., *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2007.
- YILDIRIM, T., ve ÇİFCİ, M., “Dîvânü Lugâti’t-Türk’te Yer Alan Alet-Eşya Adları”, *Electronic Turkish Studies*, 7 (2), (2012): 1229-1249.